

Функції контролю

Виконав студент 127 групи Пилипчук Євгеній
Перевірила викладач Кузнецова О. А.

Функції контролю

Контроль є органічним елементом навчальної діяльності на уроці. Він має на меті виявити досягнуті результати і, таким чином, слугує для вчителя формою зворотного зв'язку, без якого неможливе якісне управління процесом едукації. У цій функції контроль є основою для вдосконалення чи корекції змісту, методів і прийомів роботи, а відтак дозволяє постійно стежити за виконанням програмних вимог з окремих предметів. Традиційно він здійснюється вчителем, дирекцією школи, періодично — органами позашкільного контролю, зокрема інспекторами.

Контроль має велике значення і для самих учнів. Уважають, що в поєднанні з самоконтролем він серйозно впливає на мотивацію навчання, підвищує відповідальність учнів за виконувану навчальну працю, формує в них риси дисциплінованості, акуратності й системності в роботі тощо. Контроль передбачає постійне спостереження за процесом едукації, а також спеціально організовану перевірку знань, умінь та навичок учнів шляхом так званого опитування, усної перевірки домашніх завдань, проведення контрольних робіт, перевірки письмових робіт у зошитах тощо.

У більш конкретних вимірах контроль покликаний виконувати такі функції: освітню — спостереження за процесом навчання учнів і ходом реалізації навчальних програм; діагностичну — допомагає з'ясувати успіхи і прогалини у засвоєнні знань, умінь і навичок; виховну — сприяє формуванню в учнів дисципліни праці тощо; стимулюючу — розвиває спонуки до навчання; управлінську — дає можливість корегувати процес навчання та ін. (Фіцула М., 2000, с. 192—193).

Зважаючи на таку, утверджену в нашій традиції значущість контролю і оцінювання, до них ставляться і певні конкретні вимоги.

1. Контроль повинен мати системний характер, бо лише в цьому випадку вплив його на процес едукації буде стійким. Безсистемність і "випадковість" (епізодичність) контролю завжди вносять елемент нервозності й негативно позначаються на навчанні.
2. Як і саме навчання, так і контроль та оцінювання повинні носити індивідуальний характер, передбачати врахування як особистісних можливостей, так і конкретних умов життя дитини.
3. Учитель повинен постійно прагнути до того, щоб його оцінка діяльності учня була об'єктивною і, по можливості, зближувалася з самооцінкою учня. Свідомі чи несвідомі похибки вчителя можуть завдати великої шкоди морально-виховного характеру.
4. Дирекція школи, будучи учасником контролю та оцінювання досягнень учнів, покликана забезпечувати єдність вимог щодо всіх дітей і з боку всіх учителів.
5. Система контролю повинна бути відкритою, а кожна оцінка — супроводжуватися обґрунтуванням.
6. Контроль і оцінювання вчителем досягнень учнів передбачає обов'язкову доброзичливість між обома суб'єктами навчання. Контроль — не покарання, а допомога учням в усвідомленні своїх успіхів і нових завдань.

Види контролю

Традиційно розрізняють три види контролю досягнень учнів: поточний, періодичний і підсумковий. Відповідно це стосується і оцінювання.

Поточний контроль здійснюється вчителем практично на кожному уроці, в процесі повсякденної навчальної діяльності, на підставі систематичного спостереження за роботою класу в цілому і кожного учня зокрема. Наслідком поточного контролю є виставлення поточних оцінок у класний журнал.

Періодичний контроль зазвичай проводиться наприкінці певного навчального циклу (розділу програми, в кінці семестру). Мета його полягає в тому, щоби перевірити стан засвоєння учнями порівняно великого обсягу інформації. У цьому виді контролю враховуються дані поточного оцінювання. Різновидом періодичного контролю є так зване тематичне оцінювання, що визначається структурою навчального предмета і проводиться як підсумкове щодо певної теми чи розділу.

Наприкінці кожного навчального року здійснюється підсумковий контроль. Тут враховуються дані поточного і періодичного оцінювань і, крім того, проводяться підсумкові контрольні роботи, а з окремих предметів улаштовуються іспити. Підготовка до них покликана систематизувати засвоєну протягом року інформацію і глибше закріпити її в пам'яті.

У системі контролю існує також поняття самоконтролю, коли учень сам оцінює свою діяльність. Самоконтроль має дві важливі особливості. По-перше, він є процесом постійним, безперервним і супроводить саму діяльність; по-друге, в його процесі беруться до уваги і приховані огріхи, відомі лише самому учневі, які часто залишаються поза полем зору зовнішнього контролю. Звичайно, в практиці організації самоконтролю часто виникає потреба забезпечувати учнів еталоном діяльності й очікуваного результату або хоча б самого результату. Зразок виконання задачі, ключ до неї можна запропонувати в індивідуальних картках, у підручнику, на екрані, на дошці.

Діяльнісний підхід до навчально-виховного процесу потребує також застосування взаємного контролю, переважно з опорою на ключі. Взаємний (робота в парах), контроль має важливе педагогічне значення, оскільки помітно збільшує шанси на самовираження учня, дає можливість проілюструвати результати своєї роботи. Це особливо стосується домашнього завдання, виконання письмових робіт у класі, диктантів тощо. При так званому традиційному опитуванні можливість самовираження учня дуже невелика — кілька разів на чверть.

Оцінка навчальної діяльності учнів може виражатися також в оцінних судженнях учителя, усних чи письмових висловленнях, міркуваннях, пропозиціях, побажаннях, проханнях, підказках. Варто зазначити, що у практиці школи досягнення учнів, звичайно, оцінюються на основі суб'єктивних міркувань учителя, що створює постійну загрозу необ'єктивності. У такому випадку оцінка втрачає свій позитивний вплив і може завдавати шкоди. Інша небезпека традиційного контролю і оцінювання полягає в тому, що їм піддається лише зовнішній, конкретний результат навчання (виконана вправа, вивчений матеріал тощо). Як уже йшлося, в цьому випадку з поля зору повністю випадає процес навчальної діяльності. Тим часом, з психологічної точки зору велике значення має те, яких зусиль було докладено до розв'язування задачі. Так, наприклад, деякі учні домагаються непоганих результатів завдяки своїм природним здібностям, не виявляючи при цьому особливої ретельності й напруження. Інші ж досягають лише скромних результатів, хоча докладають великих зусиль. Між тим саме старання і зусилля, стан напруження безпосередньо впливають на формування особистості, зокрема, забезпечують розвиток інтелекту, волі тощо.

Очевидно, що до сьогоднішня практика контролю і оцінювання відповідає тій системі освіти, яка орієнтувалася переважно на засвоєння інформації. Оцінювалися головним чином знання, вміння і навички. Утвердженню такої практики сприяла і та обставина, що стан запам'ятовування контролювати відносно неважко. З іншого боку, самому контролю в колишній системі освіти приділялося багато уваги, бо в ньому вбачали чи не головне джерело мотивації навчання. За таких умов гарна оцінка й стала головною метою учня, вчителя і батьків. Дарма, що це дуже заважало формуванню у свідомості дитини її власних життєвих цілей, вибору якихось власних уподобань, що відповідали б її природі.

Реформування системи освіти передбачає і певне переосмислення системи контролю. Сьогодні дедалі актуальнішим стає питання про те, хто має бути головним "оцінювачем" досягнень учня. При домінуючій ролі вчителя на уроці, звісна річ, переважає і його участь у контролі. Досі він виступав як єдиний "знавець критеріїв" оцінки діяльності учня та її результатів. Якщо ж у контексті нового педагогічного мислення суб'єктом навчальної дії стає учень, то саме він, у першу чергу, повинен контролювати і оцінювати її перебіг.

Таким чином, зростає питома вага самоконтролю: учень зіставляє досягнуте з очікуваним кінцевим результатом і корегує хід розв'язання навчальної задачі. За цих умов зовнішній контроль трактується ним, з одного боку, як "ключ", що підтверджує або спростовує його власні висновки щодо виконаної дії, а з іншого, — як зовнішня (демонстраційна) форма самовираження. З допомогою оцінки, яку оголошує вчитель, учень "повідомляє всім" про свої досягнення, успіхи тощо. Звичайно, в останньому випадку йдеться лише про оцінку позитивну.